INTERNATIONAL CONFERENCE
ON
RELIGIOUS TOURISM AND TOLERANCE

09 -12 MAY, 2013 - KONYA / TURKEY

PROCEEDINGS

Editor
Prof. Dr. MUHSİN KAR

KONYA
NECMETTIN ERBAKAN
UNIVERSITY

SELÇUKLU BELEDİYESİ · KONYA · 1989

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

METROPOLITAN
MUNICIPALITY OF
KONYA

International Conference on Religious Tourism and Tolerance, 9-12 May 2013, Konya /TURKEY

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı yada bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi yada herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aiittir.

Editor
Prof. Dr. Muhsin KAR

Designer
Recep TAN
Himmet AKSOY

ISBN: 978-605-4769-22-3

Aybil Yayınevi Sertifika No : 17394

AYBİL YAYINLARI

www.aybilonline.com

KONYA - MAYIS - 2013

Zemzem Suyunun Faziletine Dair Rivayetlerin Değeri 991
Mehmet Eren

Turizmin Niş Pazarı Şırnak İlinin (Şehr-İ Nuh) İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri 1005
Nurdan Şarman
Sedat Çelik

Siirt'in İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma 1021
Sedat Çelik
Nurdan Şarman

İnanç Turizmi Çerçevesinde Antalya Destinasyonunun İncelenmesi: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Örneği 1041
Gökhan Yılmaz
Saliha Başak Erdinç
Sema Küçükali

Türkiye'nin Kutsal Yiyecekler ve İçecekler Açısından Turist Çekme Potansiyelinin İncelenmesi 1057
Hacı Ahmet Çakır
Atila Akbaba

Kültür ve İnanç Turizmi Kapsamında Hoşgörü Kenti Hatay İlinin Değerlendirilmesi 1063
Melda Harbalıoğlu
Gamze Özel

Aziz Nikola Kilisesi ve Efes Meryem Ana Kilisesi Bağlamında İnanç Turizminin Seküler ve Dini Boyutları Üzerine Bir Değerlendirme 1071
Ayşe Ambaroğlu
Mutlu Akıncı

Üç Büyük Dine (Hristiyanlık, İslamiyet ve Musevilik) Ev Sahipliği Yapan Anadolu'nun İnanç Turizmi Açısından Pazarlanması 1079
Özlem Köroğlu
Veli Ulaş Asmadili

Kutsal Ateş, Ocak Pişirme ve İnanç Turizmi Açısından Yemek Sosyolojisi 1095
Halil Mutioğlu

Bütünleşik Pazarlama İletişimi Çerçevesinde Türkiye'de İnanç Turizminin Geliştirilmesi 1103
Sadık Serçek
Gülseren Serçek

Tüketicilerin Dini Olmayan Kutsal Yerlere Gelme Nedenleri: Şafak Koyu'nda Bir Araştırma 1133
Nilsun Sarıyer

İnanç Turizmi Çerçevesinde Antalya Destinasyonunun İncelenmesi: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Örneği

Arş. Gör. Gökhan YILMAZ
Akdeniz Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Antalya
gokhanyilmaz@akdeniz.edu.tr

Arş. Gör. Saliha Başak ERDİNÇ
Akdeniz Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Antalya
salihabasak@akdeniz.edu.tr

Sema KÜÇÜKALİ
İstanbul Üniversitesi
S.B.E., Turizm İşletmeciliği ABD., İstanbul
semaakucukali@gmail.com

Özet
Herhangi bir destinasyonda çeşitli turizm ürünlerinin geliştirilmesi rekabet gücünün tek boyutlu yapıdan kurtarılarak çok boyutlu bir niteliğe kavuşturulmasının ilk adımıdır. Ülkeler kendi destinasyonlarında deniz-kum-güneşe dayalı kitle turizminin yanı sıra alternatif turizm ürünlerini de ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Bu açıdan bakıldığında semavi dinlerin doğuş ve yaşam merkezlerine doğru ortaya çıkan turistlik hareketliliklere dayalı inanç turizmi de ele alınabilecek bir ürün olma özelliği taşımaktadır. Deniz-kum-güneş üçlüsüne dayalı ve gücünü doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerinden alan Antalya, inanç turizmi bakımından da eşsiz bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmanın amacı, adı İncil'de geçmekte olan Antalya destinasyonunda inanç turizmi potansiyelinin incelenmesi; üç semavi dini bir araya getirerek oluşturduğu sembolik öneminin yanı sıra dünyaya hoşgörü ve barış mesajı vermeyi amaçlayan dinler (hoşgörü) bahçesinin inanç turizmindeki yerinin tespit edilmesidir.
Anahtar Kelimeler: İnanç Turizmi, Dinler (Hoşgörü) Bahçesi, Antalya

Abstract
Developing new products of tourism at a destination is the first step of saving the competitive capacity from an undemensional pattern and creating a multidimensional quality. The countries are trying to give prominence to the alternative tourism products together with the tourism based on sea-sand-sun at their destinations. When we see it from this angle, tourism movements for faith tourism where abrahamic religions exist in the birthplace and where it is practised can be a product to be evaluated. Antalya which gains its power from the trio of sea-sun-sand, nature,history and cultural atractions has a unique potencial for faith tourism. The porpose of this study is studying Antalya whose name was mentioned in the bible in terms of faith tourism potencial; besides creating a symbolic importance by putting 3 divine religions together, evaluating the place of the faith garden whose desire is to send messages of tolerance and peace.
Keywords: Faith Tourism, Faith (Tolerance) Garden, Antalya

1.Giriş

İnsanoğlu var olduğu ilk günden itibaren, bir dine ait olma ihtiyacı hissetmektedir. Bu nedenle, insanoğlunun dünya üzerinde varoluş tarihine bakıldığında birçok değişik din ve inanç gruplarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu din ve inanç gruplarına ait kutsal yerler insanoğlu tarafından kitlesel hareketler ile ziyaret edilmektedir (Güzel, 2010:90). Bu yönüyle din, geçmişten günümüze insanları seyahate yönelten önemli motiflerden biri olmuştur (Arıkan ve Oğuz, 1999:112). İnanç turizmi, insanların inançlarını sergilemeleri amacıyla kutsal olarak nitelendirdikleri yerleri ziyaret etmeleriyle başlamıştır. Zamanla dini öğretiler doğrultusunda yapılan ziyaretlerin ötesine geçmiş, kitlesel bir hareket haline dönüşmüş ve yeni biçim ya da anlayışlarla alternatif bir olgu haline gelmiştir (Tarcan ve Atılgan, 1999:62). Çünkü dini yerler, binalar, ayinler, festivaller, inançlar ve dinsel olaylar turist davranışlarını etkileyen ve insanları inanç turizmine yönlendiren önemli faktörler arasında yer almaktadır (Henderson, 2003:447). İnsanları, inanç turizmine yönlendiren iki ana neden bulunmaktadır. Bu nedenler şunlardır (Hacıoğlu, 2011:27; Yılmaz, 2000:68; Türkiye Otelciler Federasyonu, 2009:29-30; Özgüç, 2003:84; Usta, 2008:18);

Dini görevleri yerine getirme isteği ile seyahate katılma: İnanç sahibi insanların, bağlı olduğu dinin bir gereği olarak yerine getirmeleri gereken dini ziyaret ya da hac gezileridir. İnsanlar, inandığı dinin liderlerinin doğduğu, büyüdüğü ve yaşadığı yerleri görmek istemekte ve inancının gereği olarak kutsal yerleri ya da mabetleri ziyaret etmeyi bir dini görev olarak kabul etmektedir. Birçok dinde olduğu gibi Brahmanlıkta Benares, İslamiyet'te Mekke ve Medine, Hıristiyanlık'ta Kudüs, Roma ve Efes ve Musevilik'te Kudüs, kutsal mekânlar olarak en çok ziyaret edilen merkezlerdir. Musevilerin Noel'de Kudüs şehrindeki Ağlama Duvarı'nı ziyaret etmeleri, Hıristiyanların Vatikan'da Papa yönetiminde bir hafta süren Noel ibadetleri, Müslümanların Mekke ve Medine'ye hac ve umre ziyaretleri, bu mekânların yoğun ziyaretçi akımına uğramasına ve ekonomik anlamda kazanç sağlamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla insanlar, inançları gereği kutsal yerleri ziyaret etmek ve manevi tatmine ulaşmak için seyahat etmektedir.

Dini ya da kutsal yerlere duyulan merak ve ilgi sonucunda yapılan kültürel geziler: Herhangi bir inanca ait olan dini ya da kutsal yerlere yapılan kültürel gezilerdir. Seyahat etme amacı dini motifler olan turistler, gittikleri güzergâh üzerindeki dini yerleri, mekânları, bunların tarihsel gelişim sürecini, bu dinin diğer inançlarla olan etkileşimlerini, manevi ve sosyolojik boyutlarını öğrenme imkânları yakalamaktadır.

Bu temel nedenlerden yola çıkarak inanç turizmini, insanların, sürekli olarak ikamet ettikleri, çalıştıkları ya da olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına dini inançlarını gerçekleştirmek ve inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür (Gök ve Sarı, 2009:638; Hacıoğlu, 2011:26).

Usta (2008:13) inanç turizmini, "Dinler tarafından kutsal sayılan yerleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak veya bunları izlemek, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek, kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm hareketi" şeklinde tanımlarken; Kanıbir ve Kaşlı (2007:155) ise çalışmalarında inanç turizmini diğer turizm çeşitlerinden ayıran özellikleri;

- İnanç turizmin temelinde dinsel inanışların bulunması
- İnanç turizmi faaliyetlerinin destinasyonlardaki somut dinsel öğeler olması
- İnanç turizmin dindar ya da dindar olmayan turistleri kapsayabilmesi

- İnanç turizminin on iki ay yapılabilmesi
- İnanç turizmin turistik bir faaliyet olmakla birlikte eğlence merkezli olmaması
- İnanç turizminde ruhsal tatmin arayışının belirginleşmesi
- İnanç turizmine katılma noktasındaki çeşitli zorlukların (kültürel mesafe, ulaşım zorluğu, ekonomik zorluk) önemsenmemesi şeklinde sıralandırmışlardır.

İnanç turizmi kavramı, yalnızca dindar bireyleri kapsamayıp, daha geniş bir kitleyi içine almaktadır. Hedef kitlenin geniş olması ve birden çok turistik ürünü bir arada barındıran faaliyetlerin tasarlanması, zaman zaman kavram kargaşasının yaşanmasına neden olabilmektedir. Dinsel mekânların, aynı zamanda geçmiş medeniyetlere ait kültürel miras niteliğine sahip olması, inanç turizmi ile kültür turizminin bir arada değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalarını da beraberinde getirmektedir (Richards, 2007:219). Ancak ziyaret edilen yerlerin, geçmişten günümüze inanç merkezi olması ve tarih boyunca bu özelliğinden dolayı çekim kaynağı haline gelmesi, inanç turizmi kavramını ön plana çıkarmaktadır (Kanıbir ve Kaşlı, 2007:155). Aynı dine mensup fakat dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar, dinlerinin kutsal mekânlarında bir araya gelerek dini inançlarını paylaşmanın yanı sıra birbirleriyle ve aynı dine mensup olsun veya olmasın yerel halkla sosyal ve kültürel anlamda bir etkileşim içerisine girmektedirler (Tüm tatil turları). Dinler tarafından kutsal sayılan mekânların, farklı inançlara bağlı insanların yaşama alanlarında bulunması, farklı kültürlerin birbirlerini tanımalarına da imkân sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde inanç turizmi, ekonomik öneminin yanı sıra kardeşlik duygusunun ön plana çıkmasına, kültürler ve medeniyetler arası ilişkilerin geliştirilmesine sağlayacağı katkılarla sosyal bir öneme de sahiptir (Şahiner, 2012:27; Kanıbir ve Kaşlı, 2007:155).

2. İnanç Turizminin Dünyada ve Türkiye'deki Yerinin Değerlendirilmesi

Günümüz turist profili incelendiğinde insanların kitle turizmi anlayışından yavaş yavaş uzaklaşmaya başladığı ve özel ilgi alanlarına yönelik turizm çeşitlerine yöneldikleri görülmektedir. Bu açıdan ele alındığında dini inançlarını yerine getirmek ve dini yerleri ziyaret amacıyla seyahat eden insanların sayısı da her geçen gün artmakta, turizm için önemli bir gelir kaynağı olmakta ve küreselleşmenin en önemli enstrümanlarından biri haline gelmektedir. (Herbert, 2001:313; Türkiye Otelciler Federasyonu, 2009:29). Dini Konferans Birliği Başkanı, 1994-2006 yılları arasında inanç turizmi kapsamında yapılan seyahatlerde turist sayısının 4.4 milyondan 14.7 milyona yükseldiğini belirtirken (Güzel, 2010:90); Dünya Dini Seyahat Birliği (WRTA) Başkanı Wright ise; bilinen veya az bilinen destinasyonlardaki inanç merkezlerine yönelik ilginin artmasını harcanabilir gelir seviyesindeki artış ile yolculuk maliyetlerinin azalması ve insanların bir hedefe yönelik keşfetme isteğine bağlamıştır (Ntv-Msnbc, 2008). Wright ayrıca dünya inanç turizmi hareketlerinde meydana gelen gelişme ve eğilimleri anlatırken; inanç turizmine katılımın bireysellikten çıkarak toplu seyahatlere dönüştüğü, artık her yaştan insanın bu tür seyahatlere yöneldiği, insanların geçmişe göre daha dikkatli ve seçici davrandıkları, inanç seyahatleri sırasında oluşan boş vakitlerini de değerlendirmek istedikleri, inanç turizminin artık akademik alanda da kendine yer edindiği gibi çeşitli noktaların altını çizmiştir (Turizmde Bu Sabah).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) verilerinden elde edilen bilgilere göre ise, dünya genelinde inanç turizmine her yıl 300 milyon turist katılmakta ve bu turistlerin toplam 18 milyar dolar harcama yaptığı tahmin edilmektedir. (Aydın, 2010:60; Kaşlı ve diğ., 2009:1509). Dünya Turizm Örgütü (WTO) ayrıca inanç turizminin de içinde bulunduğu niş pazarlardaki turistik hareketlerin 2020 yılına kadar % 20 artacağını da öngörmektedir (Kanıbir ve Kaşlı, 2007:155). Bu durum da göstermektedir ki alternatif bir turistik ürün olan inanç turizmi, destinasyonlar için önemli bir gelir kaynağı potansiyeli taşımaktadır. Ancak, inanç turizmi

adına gerçekleştirilen ziyaretler incelendiğinde dünya genelinde belirli bölge ve destinasyonlardaki hareketliliğin geçmişten günümüze yoğunluk kazandığı görülmektedir. Tablo 1'de, Mintel Reports (2005), NCAER (2007) ve Traveldiscovery (2007) tarafından yapılan ve ziyaret amacı doğrudan doğruya dinsel nedenler olan turistlerin tercih ettiği başlıca destinasyonlar yer almaktadır.

Tablo 1: Çeşitli Dinlerin Kutsal Yolculukları ve Başlıca Destinasyonların Turist Sayıları

Destinasyon	Turist Sayısı (Milyon Kişi)
İtalya	20
İspanya	4,42
Suudi Arabistan	3,68
Portekiz	3,42
Hindistan	2,02
Fransa	1,23
İsrail-Filistin	1,02
Türkiye	0,1

Kaynak: Kanıbir, Hüseyin ve Kaşlı, Mehmet. (2007). İnanç Turizmi. Bulu, M. ve Eraslan, İ.H. (Editörler) içinde Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü, Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar. İstanbul: URAK Yayınları. ss.152-171

Tabloya bakıldığında, dinsel nedenlerle en çok ziyaret edilen ilk üç ülkenin İtalya (20 milyon kişi), İspanya (4,42 milyon kişi) ve Suudi Arabistan (3,68 milyon kişi) olduğu görülmektedir. Dinsel nedenlerle seyahat eden insanlar esas alındığı için sıralamanın oluşmasında Vatikan ve Kâbe faktörleri göz ardı edilmemelidir. İnanç turizmi kavramının sadece dini ibadet için seyahat edenleri kapsamadığı gerçeği düşünüldüğünde öncelikli seyahat etme amaçları başka olan insanların da gittikleri bölgelerde dini merkezleri ziyaret ederek inanç turizminin bir parçası olabilecekleri unutulmamalıdır. Bu açıdan ele alındığında inanç turizmi bir ülkenin/bölgenin tanıtımında niş ürün olarak değerlendirebilinecek en önemli faktörlerden biri olabilmektedir. Üç semavi dinin önemli ve kutsal kabul ettiği olaylara ve mekânlara ev sahipliği yapan Türkiye inanç turizminde sahip olduğu bu doğal alt yapı sayesinde önemli bir rekabet avantajını da elinde bulundurmaktadır (Kanıbir ve Kaşlı, 2007:152).

İlkçağ medeniyetlerinin ve tek tanrılı dinlerin Anadolu'da ortaya çıkması, ilk Hıristiyan topluluklara ve havarilere ev sahipliği yapması ve Ortaçağ'da Musevilerin bu topraklara gelmeleri, İslami eserlerin yanı sıra çok sayıda sinagog ve kilisenin de Anadolu topraklarında yer almasına neden olmuştur. İnanç turizmi açısından eşsiz bir potansiyele sahip olan Türkiye, Pagan din anlayışı, Kubaba, Kybele, Athena, Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık gibi birçok inancın olduğu bir yerdir (Türkiye Otelciler Federasyonu, 2009:28). Ayrıca, bu topraklarda yaşayan insanların saygı ve hoşgörü çerçevesinde inançlarında serbest bırakılmaları ve herhangi bir baskı olmadan kendi inançlarını yaşamalarına ve dini yerlerini inşa etmelerine izin verilmesi sonucu bu yapılar günümüze kadar ulaşmıştır (Hacıoğlu, 2011:28; Berk, 2011:279; Kültür ve Turizm Bakanlığı). Bu nedenle de gücünü coğrafi, tarihi ve kültürel değerlerinden alan Anadolu, inanç turizmi açısından eşsiz bir açık hava müzesi konumundadır (Aktaş ve Ekin, 2007:170).

Türkiye yoğun bir Müslüman nüfusa sahip olmakla birlikte özellikle Hıristiyanlık ve Musevilik başta olmak üzere diğer dinler açısından da önemli bir kültürel ve dini mirasa sahiptir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın internet sitesinde yer alan bilgilere göre, Türkiye'de inanç turizmi çerçevesinde kullanılan cami, kilise, sinagog, tapınak, antik kent vb. değerlerin olduğu 43 il yer almaktadır. Anadolu topraklarında inanç turizmi kapsamında üç semavi din açısından değerlendirilebilecek toplam 316 eserden 167'si İslam, 129'u Hıristiyan (7'si Vatikan tarafından hac yeri olarak belirlenmiştir) ve 20'si Musevi dinine aittir (Kanıbir ve

Kaşlı, 2007:161). Bu illerde inanç turizmi çerçevesinde ziyaret edilebilecek yerler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de İnanç Turizmi Çerçevesinde Ziyaret Edilebilecek Başlıca Merkezler

İl	Müslümanlık	Hıristiyanlık	Yahudilik
Adana	• Yağ, Hasanağa, Hoşkadem ve Kurtkulağı Camileri • Ulu Cami ve Külliyesi		
Adıyaman		• Nemrut • Arsemia	
Ağrı	• İshak Paşa Sarayı Cami		• Ağrı Dağı
Aksaray	• Ulu Cami ve Kaya Cami • Eğri Minare • Taptuk Emre Türbesi • Selime Sultan Türbesi	• Aziz Anargiros, Sivişli, Kale Manastırı, Kızıl, Ağaçaltı, Pürenli Seki, Kokar, Eğritaş, Sümbüllü, Yılanlı, Saint Georges, Bahattin Samanlığı, Direkli, Ala, Karagedik Kiliseleri • Antik Nora Viranşehir • Selime Katedrali	
Amasya	• Gökmedrese Cami • Burmalı Minare Cami • Sultan II. Bayezit Külliyesi		
Ankara	• Hacı Bayram Cami ve Türbesi, Karacabey Cami ve Arslanhane Cami	• Augustus Tapınağı	• Samanpazarı Sinagogu
Antalya	• Yivli Minare, Kesik Minare ve Kale Cami	• Aziz Nicolaus ve Aya Yorgi Kiliseleri	
Artvin		• Hamamlı, Barhal, İşhan, Cevizli ve Köprülü Kiliseleri	
Bitlis	• Ulu Cami • Ulu, Hüseyin Timur, Bugatay Aka, Hasan Padişah, Erzen Hatun, Emir Bayındır ve Kesiş Kümbetleri		
Bursa	• Ulu,Yeşil, Hacı Özbek, Şeyh Kudbettin ve İznik Yeşil Camileri • Emir Sultan, Orhan ve Hüdavendigar Cami ve Külliyesi • Muradiye ve Yıldırım Bayezit Külliyeleri • Yeşil ve Çandarlı Kara Halil İbrahim Paşa Türbeleri	• Ayasofya Müzesi • Senatüs (Konsül Sarayı) • Hipogeum	• Geruş Sinagogu • Mayor Sinagogu • Etz Ahayım Sinagog
Denizli		• Goncalı Kilisesi • Hierapolis St. Katedrali • St. Philippe Martyrion	
Diyarbakır	• Ulu, Behram Paşa, Şeyh Matar ve Safa Camileri	• Meryem Ana Kilisesi	
Edirne	• Selimiye, Üç Şerefeli, Eski, Yıldırım, Fatih ve Muradiye Camileri • II. Bayezit Cami ve Külliyesi • Sokullu Külliyesi	• Sweti George Kilisesi	• Yahudi Havrası
Elazığ	• Ulu, Sarahatun, Kurşunlu, Alacalı ve Ağa Camileri • Arap Baba, Fetih Ahmed Baba ve Mansur Baba Türbeleri	• Meryem Ana Kilisesi	
Erzurum	• Çifte Minareli ve Ulu Camiler • Yakutiye Medresesi • Üç Kümbetler		
Gaziantep	• Boyacı, Ömeriye ve Ahmet Çelebi Camileri • Yuşa Peygamber, Pir Sefa Hz. ve Ökkeşiye Hz. Türbeleri • Şeyh Fethullah Külliyesi	• Rumkale	
Gümüşhane		• Santa Kiliseleri	
Hatay	• Ulu, Habib-ün Neccar ve Sultan Süleyman Camileri • Sokullu Mehmet Paşa Külliye	• Aziz Hanna, Markirkos Ortodoks ve St. Pierre Kilise • St. Simon Manastırı	
Isparta		• Aya Payana, Aya Yorgi, Aya Stetfanos ve St. Paul Kiliseleri	
İstanbul	• Eyüp Sultan, Fatih, Bayezıt, Süleymaniye, Ayasofya, Sultan Selim, Haseki, Yeni, Şehzade, Nuruosmaniye, Rüstempaşa, Sokullu Mehmet Paşa, Yeni Valide, Bezm-i Alem Valide Sultan, İlyas Bey, Fethiye, Zeyrek, Küçük Ayasofya ve Eski İmaret Camileri	• Kariye Müzesi • Aya İrini Anıtı	• Neve Şalom Sinagog • İtalyan Sinagogu • Aşkenazi Sinagogı • Zülfaris Sinagogu • Ahrida Sinagogu • Yanbol Sinagogu • Haydarpaşa Hemdet İsrael Sinagogu • Etz. Ahayim Sinagog
İzmir	• İsa Bey, Hisar, Ulu, • İmam Birgivi Türbesi ve Medresesi • Darül Hadis Medresesi • Aydınoğulları Türbesi	• İzmir Kilisesi • Meryem Ana Evi • St. Jean Bazilikası • Bergama Kilisesi	• Karataş Beth Israel Sinagogu
Karaman	• Aktekke, Sipas, Yunus Emre, İmaret, Taşkale, Ulu, Meydan Camileri • Yunus Emre Türbesi • Tol Medrese	• Binbir, Kızıl ve Çeşmeli Kiliseleri • Değle Antik Kenti Kiliseleri • Derbe Antik Kenti Kiliseleri • İnöğlesi Kaya Manastırı	

Kars	• Menucehr ve Ebul Muammeral Camileri	• Keçel, Şirli, Abughamrent Gregor, Arak Eltos, Havariler, Güvercinli, Kemserakanlı Kiliseleri • Meryem Ana Katedrali	
Kayseri	• Ulu, Gülük, Lale ve Kurşunlu Camileri • Hacı Kılıç Cami ve Medrese • Döner, Kutluğ Hatun, Mahperi Hatun, Sırçalı ve Çifte Kümbetleri	• Soğanlı Vadisi Kiliseleri • Karabaş, Aziz Barbara ve Kubbeli Kiliseleri	
Kırklareli	• Cedit Ali Paşa ve Gazi Süleyman Paşa Camileri • Hızırbey ve Sokullu Mehmet Paşa Külliyeleri	• Mağara Manastırı • Ayanikola Ayazma ve Manastırı	
Kırşehir	• Lala Cami • Cacabey Cami ve Medresesi • Ahi Evran Cami ve Türbesi • Melik Gazi Türbesi	• Derefakılı Kiliseleri	
Konya	• Mevlana Türbesi ve Dergahı • Alaaddin, Eşrefoğlu ve Aziziye Camileri • İnce Minareli Cami ve Med. • İplikçi Cami ve Medresesi • Sahip Ata ve Lala Mustafa Paşa Külliyeleri • Nasreddin Hoca Türbesi	• Sille Siyata Manastırı • Ak Manastır • Haghia Eleni Kilisesi • Lystra	
Malatya	• Namazgah ve Ulu Camiler		
Manisa	• Ulu Cami ve Külliyesi • Muradiye Cami ve Külliyesi • Sultan Cami ve Külliyesi • Hatuniye Külliyesi	• Thyatira • Philadelphia Kilisesi • Sardis Kilisesi	• Sardis Sinagogu
Mardin	• Ulu, Melik Mahmut ve Latifiye Camileri	• Zinciriye ve Kasımiye Medreseleri • Meryem Ana Kilisesi • Deyr-ul Zaferan, Mar İzozil Manastırı, Deyr-ul Umur ve Maryakup Manastırları	
Mersin	• Makamı-ı Şerif, Ulu, Cami • Eshab-ı Kehf Mağarası	• St. Paul Kilisesi • St. Paul Kuyusu ve Müzesi • Alahan Manastırı • Meryemlik • Zeus Tapınağı • Cennet Obruğu	• Danyal Peygamber Kabri
Muğla	• Kurşunlu Cami	• Aşağı, Yukarı ve Gemiler Adası Kiliseleri	
Nevşehir	• Damat İbrahim Paşa Külliyesi • Hacı Bektaş Veli Dergahı • Hacı Bektaş Veli Türbesi	• Tokalı, Elmalı, Çavuşin, Yılanlı, Çarıklı, Durmuş Kadir, El-Nazar, Saklı, Kılıçlar, Meryem Ana, Tatlarin, Tağar, Aziz Jean, Ortodoks ve Karanlık Kiliseleri • Rahipler ve Rahibeler Manastırları • St. Basil, Aziz Barbara ve Azize Catherine Şapelleri	
Niğde	• Aladdin Cami • Hüdavend Hatun, Gündoğdu ve Sunfur Bey Türbeleri	• Gümüşler Manastırı	
Ordu	• Antik İbrahim Paşa Cami		
Osmaniye	• Ala ve Ağcabey Camileri		
Siirt	• Veysel Karani Türbesi • İbrahim Hakkı Türbesi		
Sivas	• Ulu, Kale ve Divriği Ulu Cami • Gök, Çifte Minareli		
Şanlıurfa	• Ulu, Eski Ömeriye, Halil-ür Rahman ve Rızvaniye Camileri • Hz. İbrahim Mağarası • Balıklı Göl • Hz. Eyyüp Peygamber ve Kabri	• Suayb Şehri • Der-Yakup Kilisesi • Deyr-i Mesih	• Harran
Tokat	• Meydan Cami		
Trabzon	• Büyük İmaret, Fatih, Çarşı ve İskender Paşa Camileri	• Sümela ve Vazelon Manastır • Ayasofya, Santa Maria ve St. Anna Kiliseleri	
Van	• Kaya Çelebi Cami • Celme Hatun ve Aliyar Kümbetleri	• Akdamar ve Çarpanak Kiliseleri	
Zonguldak		• Cehennemağzı Mağaraları	

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9952/inanc-turizmi.html, adresinden elde edilen bilgiler doğrultusunda yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, dünya inanç turizmi pazarından medeniyetlerin beşiği olarak kabul edilen Türkiye'nin hak ettiği payı alabilmesi adına 2,8 milyon liralık tanıtım bütçesini semavi dinler açısından önem taşıyan mekânlar için kullanmayı planlamakta; ayrıca 2011 yılında dini amaçlarla seyahat eden bir milyonun üzerinde turisti, 2012 yılında ise üç milyon turisti hedef olarak belirlemiştir (Aydın, 2010:60; Büyüyen Türkiye, 2010; Vatan Gazetesi, 2010). Çok tanrılı ve tek tanrılı olmak üzere birçok dinin buluşma noktası ve ana yurdu olan

Türkiye'ye 2001-2011 yıllarında dini nedenlerle gelen turist sayılarına ilişkin veriler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Geliş Nedenlerine Göre Türkiye'ye Gelen Yabancı Turist Sayıları (2001-2011)

Yıl	Dini Nedenler		Kültürel Nedenler*		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
2001	30.962	2,7	917.368	8,1	11.276.531
2002	60.171	4,6	1.016.739	7,8	12.921.982
2003	58.456	4,2	1.004.079	7,3	13.701.419
2004	61.053	3,5	1.116.206	6,5	17.202.996
2005	106.710	5,2	1.310.082	6,4	20.522.621
2006	101.564	5,2	1.008.513	5,2	19.275.948
2007	137.787	5,9	1.154.624	5	23.017.081
2008	95.027	3,6	1.388.837	5,2	26.431.124
2009	124.408	4,5	15.680.337	57	27.314.205
2010	106.690	3,7	16.726.847	58	28.510.852
2011	102.314	3,2	17.850.584	57	31.324.528

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=51, (Erişim Tarihi: 02.01.2013) *2001-2008 yılları arasında geliş nedeni kültür olan turistler gösterilmişken, 2009-2011 yılları arasında geliş nedeni gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler olan turistler gösterilmiştir.

Tablo incelendiğinde; inanç turizmi açısından eşsiz bir potansiyele sahip olan ülkemizin gerçekleşen verileri itibariyle inanç turizmi pazarında beklenen payı alamadığını söylemek mümkün olmakla birlikte kültürel nedenlerle seyahat eden turistlerin net rakamlarla ifade edilemeyen bir kısmının da inanç turizmi kapsamında ele alınabilecek ziyaretler gerçekleştirdiği tahmin edilmektedir. Örneğin, Türkiye Otelciler Federasyonu (2009:30) 2003 yılında Türkiye'yi kültürel nedenlerle ziyaret eden 1 milyon ziyaretçinin en az %10'unun antik kiliseleri görmek ve Hıristiyanlığın ilk izlerini incelemek amacıyla geldiğini belirtmektedir. Ya da sadece inanç turizmi kapsamında ülkemize gelen ama pek çok bölgeyi ziyaret eden turistler de bulunabilmektedir. Buna en güzel örneklerden birini de 2012 yılının Temmuz ayında Rusya'da faaliyet gösteren bir seyahat acentesi aracılığı ile Türkiye'ye 20 günlük bir inanç turu kapsamında gelen ve İstanbul, Şanlıurfa, Mardin, Hatay, Bursa, İzmir ve Antalya'yı ziyaret eden 1500 Rus turistler oluşturmaktadır (Haberler.com, 2012).

3.İnanç Turizmi Çerçevesinde Antalya Destinasyonun İncelenmesi

3.1.Antalya'nın İnanç Turizmi Potansiyeli

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre 2012 yılında 10,3 milyon turistle dünyada en çok ziyaret edilen dördüncü şehir olan Antalya, ülkemiz açısından da turizmin lokomotifi konumundadır (Vatan Gazetesi, 2012; Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012). Yılın on iki ayında da alternatif turizm çeşitlerinin yapılabildiği il, eşsiz doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Antalya'ya gelen turist sayıları ve ülkelere göre dağılımı, Tablo 4'te yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, Avrupa ülkelerinden gelen yabancı ziyaretçilerin ağırlıkta olduğu ve 2010-2012 yılları arasında Almanya, Rusya ve Hollanda'dan gelen turistlerin sıralamasının değişmediği görülmektedir.

Tablo 4: Antalya'ya Gelen Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı (2010-2012)

Ülke	2010			2011		2012	
	Turist Sayısı	%		Turist Sayısı	%	Turist Sayısı	%
Almanya	2.537.622	27,1	Almanya	2.786.616	26,6	2.884.277	28,1
Rusya	2.464.258	26,5	Rusya	2.716.257	26	2.761.145	27
Hollanda	460.978	4,9	Hollanda	537.518	5,1	528.612	5,2
İngiltere	441,119	4,7	İngiltere	463.647	4,4	408.960	4
Ukrayna	356,162	3,8	İsveç	368.035	3,5	348.096	3,5
Diğer	3.074.032	33	Diğer	3.592.352	34,4	3.298.276	32,2
Toplam	9.334.171	100	Toplam	10.464.425	100	10.299.366	100

Kaynak: Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-63048/kultur-turizm-istatistikleri.html adresinden derlenerek hazırlanmıştır.

Antalya'nın temel turizm çekiciliğini deniz-kum-güneş oluşturmakla birlikte kültür, sağlık ve inanç turizmi gibi birçok alternatif turizm çeşitleri de yapılabilmektedir. 2012 yılında Rus bir seyahat acentesinin hayata geçirdiği İnanç Turizmi Projesi kapsamında 6.200 Rus turist Antalya'ya getirilerek, Antalya ve ilçelerinde bulunan dini mekânları ziyaret etmeleri sağlanmıştır. Seyahat acentesi yetkilisi, gelenlerin % 62'sinin hayatında ilk defa bir camiyi ziyaret ettiğini belirtmiştir. Aynı yıl içinde Manavgat Müftülüğü'nün verilerine göre Külliye Cami'ni 500 bin turist ziyaret etmiştir (Akdeniz Son Baskı Gazetesi). İlde, inanç turizmi kapsamında ziyaret edilebilecek başlıca merkezler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Antalya İlinde İnanç Turizmi Kapsamında Ziyaret Edilebilecek Başlıca Merkezler

	Cami/ Medrese/ Türbe	Kilise	Antik Kent/ Tapınak
Merkez	• Kesik Minare • Tekeli Mehmet Paşa • Yivli Minare • Karatay Medresesi • Muratpaşa Cami • Bali Bey Cami • Şeyh Suca Türbesi • Zincirkıran Türbesi • Nigar Hatun Türbesi • Ahi Yusuf Cami • Gıyasettin Keyhüsrev Medresesi • Karatay Medresesi		• Perge Antik Kenti • Athena Tapınağı
Alanya	• Kale Cami • Emir Bedrüddin Cami	• Aya Yorgi Kilisesi	
Demre	• Ömer Paşa Cami ve Türbesi	• Aziz Nicholas (Noel Baba) Kilisesi	• Myra Antik Kenti • Tapınak Mezar • Patara Antik Kenti
Elmalı	• Abdal Musa Külliyesi ve Türbesi • Kaygusuz Abdal Türbesi		
Kemer			• Olympos Antik Kent • Psikoposluk Evi ve Tapınak • Yanartaş • Phaselis Antik Kenti
Manavgat	• Külliye Cami		• Side Antik Kenti

Kaynak: Bingöl, Zekeriya. (2007). Gelenekten Evrensele Anadolu'da İnanç Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık ve www.kultur.gov.tr adreslerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Yivli Minare Cami, Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat tarafından 13. yüzyılda kiliseden camiye dönüştürülmüş ve caminin minaresi Antalya'nın bir simgesi haline gelmiştir. Kesik Minare Cami, Bizanslılar tarafından Meryem Ana adına Panagelia Kilisesi olarak inşa edilmiş ve II. Beyazıt zamanında camiye dönüştürülmüştür. Kale Cami, Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat tarafından yaptırılmış ve 16. yüzyılda Sultan Süleyman tarafından tekrar yaptırıldığı için Sultan Süleyman Cami adını almıştır. Şeyh Suca Türbesi, alt kat mezar odası ve üst kat mescit olmak üzere 13. yüzyılda Selçuklular döneminde yapılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı döneminin özelliklerini taşıyan Zincirkıran Mehmet Bey Türbesi, Beylikler Dönemi'nde yapılmıştır. Selçuklu kümbetlerine benzeyen Nigar Hatun Türbesi, 16. yüzyıl eserlerindendir. Abdal Musa Türbesi, 14. yüzyılda Hacı Bektaşi Veli'nin müritlerinden Abdal Musa tarafından kurulan tekkenin olduğu yerde bulunmaktadır. Antalya'nın iki şerefeli minareye sahip tek camisi Muratpaşa Cami, 16. yüzyıl Osmanlı eserlerindendir. Karatay Medresesi, anıtsal taç kapısı ile avlulu ve eyvanlı medreselerin Antalya'daki tek ve en güzel örneğidir.

Perge Antik Kenti, M.S. 5 ve 6. yüzyıllarda önemli bir dini merkez olmuştur. İncil'de Aziz Pavlos'un kenti ziyaret etmesinin yazılı olması, Perge'nin Hıristiyanlar açısından kutsal kabul edilen bir yer olmasını sağlamıştır. Bizans döneminde yapıldığı sanılan Aya Yorgi Kilisesi, Türk-İslam dönemi öncesinden kalan ve Alanya Kalesi içindeki Selçuklulara ait olmayan tek eserdir. Demre'de Hıristiyanlar için oldukça büyük bir önem taşıyan St. Nicholas (Noel Baba) Kilisesi bulunmakta ve ölüm yıl dönümü olan 6 Aralık'ta Noel Baba kilisesinde her yıl "Noel Baba ve dünya barışına çağrı" etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu etkinlikler, Fener Ortodoks Patrikhanesi başta olmak üzere dünyanın dört bir yanından din ve bilim adamlarının katıldığı etkinliklere dönüşmüştür. Yabancı basının izlediği ve haber yaptığı bu etkinlikler, Antalya ve Türkiye'nin uluslararası tanıtımına katkı sağlamaktadır. St. Nicholas Kilisenin uluslararası alanda bilinmesinin nedeni "Noel Baba" olarak bilinen ve İncil'de de adı geçen St. Nicolas'ın yaşadığı, Piskoposluk yaptığı ve mezarının olduğu bir inanç merkezi olmasıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011:8). Helen ve Roma dönemlerini yaşayan Side, Athena Mabedi'nin bulunduğu Phaselis, St. Nicholas Kilisesi ve kaya mezarlarının olduğu Myra, Likya tipi lahitlerin bulunduğu Patara ve diğer antik kentler de inanç turizmi kapsamında ziyaret edilebilecek yerler arasında bulunmaktadır.

Antalya Yöresi Turist Profili Araştırması 2008 sonuçlarına göre, turistlerin Antalya'ya geliş nedenleri Tablo 6'da gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde turistlerin Antalya'ya en çok % 74,2 ile tatil ve eğlence amaçlı geldiği görülmektedir. İnanç turizmi kapsamında gelenlerin oranı (% 0,9) ise diğer nedenlere göre oldukça düşüktür.

Tablo 6: Geliş Nedenlerine Göre Antalya'ya Gelen Turist Sayıları (2008)

Geliş Nedeni	Sayı	%
Akraba / Arkadaş Ziyareti	322	3,4
İş Gezisi	140	1,5
Sağlık / Tedavi	146	1,6
Din / İnanç	87	0,9
Tatil / Eğlence	7.293	74,2
Herşey Dahil Sistemi	2.170	22,8
Diğer	161	1,7

Kaynak: Aksu, Akın ve diğ. (2008). Antalya Yöresi Turist Profili Araştırması.

3.2.Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Örneği

Anadolu toprakları, üç semavi dinin mensuplarının ortak inançlar çerçevesinde birleşerek ibadethanelerini (cami- kilise- sinagog) bile aynı mekân içerisinde yan yana yaptığı ve

yüzyıllar boyu beraberce yaşadıkları bir yerdir. İnanç turizmi; farklılıkların ve çeşitliliklerin ortaya çıkmasına ve bunlara dinsel hoşgörü, saygı, sevgi ve anlayışla bakılmasına katkı sağlayan evrensel bir kurum niteliğine sahiptir (VideosoftTurkey, Türkiye Videoları). Mevlana Celaleddin Rumi'nin temsil ettiği en önemli değerlerin başında da insan sevgisi ve hoşgörü gelmektedir. Mevlana'nın hoşgörüsü;

"Gel, gel, ne olursan ol yine gel,
İster kâfir, ister mecusi,
İster puta tapan ol yine gel,
Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergâhı değildir,
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel..."

dizeleriyle günümüzde inanç turizmi amacıyla seyahat eden turistlere de bir kapı açmaktadır (Mevlana Celaleddin Rumi). Bu çalışmada ele alınan Dinler (Hoşgörü) Bahçesi de, sembolik öneminin yanı sıra dünyaya tüm dinlerin ortak noktası olan hoşgörü ve barış mesajı vermek üzere geliştirilen bir projenin ürünüdür (Letoonia Life).

Üç semavi dinin mabetlerini tek bir bahçede buluşturan Dinlerin Buluşması Hoşgörü Merkezi diğer adıyla Dinler Bahçesi, Belek Turizm Yatırımcıları Birliği (BETUYAB) tarafından 2004 yılında Antalya'nın Belek Turizm Merkezinde hizmete açılmıştır (Yurtsever, 2012). Projenin esas amacı olan hoşgörü fikri çerçevesinde, üç semavi dini temsilen Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, Türkiye Musevileri Hahambaşı İsak Helava, Türkiye Ermeni Patriği Mesrop Mutafyan, Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi temsilcisi Dasiteos Aragnostopolus ve Vatikan Katolik Kilisesi temsilci Alphonse Sammut gibi önemli kişilerde bu projeye destek vermiş ve açılışa katılmıştır.

Resim 1: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'nden Bir Görünüm

Kaynak: http://www.giritlilerdernegi.com/forumlar/showthread.php?t=794

Küdüs'ten sonra üç büyük dinin buluştuğu Dinler Bahçesi'nde, cami, kilise ve sinagog aynı bahçe içinde inşa edilmiş olup yerli ve yabancı ziyaretçilere, bu üç dinin kutsal mekânlarını aynı anda ziyaret edebilme imkânı sunmaktadır (Haber Vitrini, 2004). Bahçede bulunan cami, kilise ve sinagogun mimari özellikleri ile objeleri kendi dinlerinin inanç özelliklerini vurgulamaktadır. Cami, taç kapısı ve kubbe mimarisiyle Selçuklu döneminin modernize edilmiş şeklini yansıtmaktadır. Girişinde bulunan minaresiyle ise dört kutsal kitabı (Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an) temsil etmekte ve Osmanlı Kufi minarelerine alternatif bir

mimari tarz oluşturmaktadır. İç mekânında bulunan kürsü, mihrap, minber ve duvarlarda yer alan değişik hat sanatlarıyla yazılmış Kur'an-ı Kerim ayetleriyle İslam dininin inanç özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. Kilise ise, girişindeki Hz. İsa'nın son akşam yemeği tasviri, çatısındaki çanı ile haç işareti ve içerisindeki Hz. İsa ikonu, Hz. Meryem figürü, havariler ve camlardaki haç işaretleriyle Hıristiyanlığın inanç özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca kilisede hem Katolik hem de Protestan olmak üzere iki din görevlisi bulunmaktadır. Sinagogda da, altı köşeli Davut yıldızı, yedi kollu şamdan, kapısında zeytin ağacı, on emir ve camlarında dünyanın altı günde yaratılışını temsil eden resimler bulunmaktadır. Sinagogda, herhangi bir din görevlisi bulunmamaktadır. Dinler Bahçesi'nde bulunan camiye Cennet Bahçesi, kiliseye de Ruhullah ismi verilmiş, ancak sinagoga ise herhangi bir isim verilmemiştir. Bahçenin ortasında yer alan havuz ise, bütün canlıların sudan yaratıldığını ve insanın yaratılışındaki saflığı, günahsızlığı ve berraklığı simgelemektedir (Belek Turizm Yatırımcıları Birliği).

Resim 2: Cami, Kilise ve Sinagogun İç Görünümü

Kaynak: http://www.fotokritik.com/arama/%20ho%C5%9Fg%C3%B6r%C3%BC

Günde ortalama 200-250 kişi tarafından ziyaret edilen bu mekanda İslamiyetin geniş hoşgörüsü de görsel olarak anlatılabilmektedir. Ayrıca, Belek Turizm Merkezinde bulunan otellerde tatillerini geçiren Hıristiyanlar, Noel ayinlerini burada yapabilmekte ve tüm dinler kutsal günlerinin gereğini bu mekânlarda yerine getirebilmektedir (Otel Belek).

2005 yılı verilerine göre, yoğun ziyaretçi akınına uğrayan Dinler Bahçesi, sadece Antalya'ya değil Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerinde ilgi odağı olmuş ve aynı yıl içerisinde sadece Dinler Bahçesi'ni ziyaret etmek amacıyla Amerika'dan 136 turist gelmiştir (Ajansl Gazetesi, 2005). Belek Turizm Yatırımcıları Birliği'nden (BETUYAB) alınan bilgilere göre turistlerin hem ziyaret hem de ibadet amaçlı geldiği Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'ni, 2012 yılında 17 farklı ülkeden toplam 28.783 kişinin ziyaret ettiği ve Müslüman turistlerin dışında en fazla ilgiyi Alman, Fransız ve Rus turistlerin gösterdiği görülmektedir. 2012 yılına ait ziyaretçi sayıları ve ülkeleri Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'ni Ziyaret Eden Ziyaretçi Sayıları ve Milliyetleri (2012)

Sıra No	Ülke	Turist Sayısı	Sıra No	Ülke	Turist Sayısı	Sıra No	Ülke	Turist Sayısı
1	Türk	21.489	7	ABD	200	13	Polonya	37
2	Almanya	3.280	8	Ukrayna	184	14	Endonezya	32
3	Fransa	1.704	9	Macaristan	144	15	Azerbaycan	18
4	Rusya	687	10	Belçika	107	16	İran	8
5	İngiltere	467	11	İsviçre	69	17	Bulgaristan	4
6	Norveç	295	12	Kazakistan	58	TOPLAM		28.783

Belek Turizm Yatırımcıları Birliği (BETUYAB) tarafından 2004 yılında hizmete açılan Dinler (Hoşgörü) Bahçesi, ülkemiz açısından bir ilk olmakla birlikte diğer şehirler için de birer örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda 2010 yılında Kuşadası İş Adamları Derneği (KUSİAD) tarafından Dinler Bahçesi Ege faaliyete geçmiş ve 2013 yılında da benzeri bir projenin Tekirdağ Asyaport Limanı'nda faaliyete geçmesi planlanmaktadır (Tekirdağ Yeni Haber Gazetesi, 2012).

Sonuç ve Öneriler

Kutsal yerlerin yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmesinin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi olarak ifade edilen inanç turizmine dünya genelinde olan talep her geçen gün artmaktadır. İnsanlar artık sadece dini görevlerini yerine getirmenin yanı sıra mensubu olmadığı dinlere ait mekânları da merak duygusu ile ziyaret etmekte; ayrıca dini seyahatlerini geçmişe göre daha verimli geçirme çabası içerisine girmişlerdir. İnanç turizmi kapsamında tur düzenleyen seyahat acentalarına bakıldığında ise değişen talep doğrultusunda gerek sayıca gerekse sundukları tur paketleriyle değişim yaşandığı görülmektedir.

Ülkeler de kitle turizmi dışında gelişen bu pazardan pay alabilmek adına pazarlama faaliyetlerini inanç turizmine yönelik sürdürerek rekabet avantajı sağlamaya çalışmaktadırlar. Türkiye inanç turizmi açısından ele alındığında gerek çok tanrılı gerekse semavi dinlere ait önemli eserleri ve tarihi değerlerin tamamını bünyesinde barındıran istisnai bir ülke olmasına karşın bu pazardan gerekli payı henüz almış durumda değildir. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bu konu hakkında çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir.

Deniz-Kum-Güneş üçlüsü ile ülkemizin kitle turizminde önemli bir yere sahip olan Antalya, eşsiz doğasının yanında gerek semavi gerekse mitolojik dinlere de ev sahipliği yapmış bir il olarak karşımıza çıkmaktadır. Antalya'ya asıl geliş nedeni tatil yapmak olsa da dini mekânları ziyaret ederek inanç turizminin bir parçası olan yerli ve yabancı pek çok turiste rastlamak mümkündür. Antalya'da da Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi zaman içerisinde pek çok farklı dine ait eserler yan yana yapılmış ve insanlar hoşgörü içerisinde ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Bu noktadan yola çıkılarak 2004 yılında faaliyete geçirilen Dinler (Hoşgörü) Bahçesi de Türkiye'de bir ilk olmakla birlikte kendisinden sonra faaliyete geçen benzer projelere de örnek teşkil etmiştir.

Günümüzde inanç turizmini geliştirmek adına inanç merkezlerinin yakınlarına ufak çaplı gerek konaklama gerekse yeme içme işletmelerinin yapılması, günübirlik kısa turlar ile bölgenin canlanması ve turizme katılmasının sağlanması gibi öneriler getirilmektedir. Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Projesi ile aslında bu önerilerin tam tersi bir durumla kitle turizmi için gelenlerin bu merkez çerçevesinde inanç turizminin bir parçası olarak bölgede inanç turizmi kavramının şekillendirildiğini görmek mümkündür. Dinler (Hoşgörü) Bahçesi örneği üzerinden Antalya'da inanç turizmi adına yapılabilinecekleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'nin dünya genelindeki benzerlerinden neden farklı olduğunun altı mutlaka çizilmeli; farklı olmanın yaratacağı imaj göz ardı edilmemelidir.

- Antalya içerisinde düzenlenen günübirlik turlarda Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'nin de kendisine bir yer edinmesi sağlanmalıdır.

- Belek bölgesinde yer alan konaklama işletmeleri ile koordine olarak tatil için gelen turistlerin Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'ni ziyaret etmeleri sağlanmalıdır.

- Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'nde yer alan ibadethanelerde bu üç semavi dinin özel günlerinde ibadetler gerçekleştirilmeli ve bu ibadetlerin duyurulması sağlanmalıdır.

- Dinler (Hoşgörü) Bahçesi'nin tanıtımının daha etkili bir şekilde yapılabilmesi adına kendisine ait resmi bir web sitesi oluşturulmalıdır.

Kaynakça

Aksu, Akın; Özdemir, Bahattin; Çizel, Rabia Bato.; İçigen, Ebru Tarcan.; Çizel, Beykan ve Ehtiyar, Rüya. (2008). Antalya Yöresi Turist Profili Araştırması. s.25

Aktaş, Ahmet ve Ekin, Yakın. (2007). The Importance and Role of Faith Tourism as Alternative Tourism Resources in Turkey. Raj, R. ve Morpeth, N.D. (eds), Religious Tourism and Pilgrimage Management: An International Perspective. CAB International

Arıkan, İrfan ve Oğuz, Necati. (1999). Kapadokya'nın İnanç Turizmi Açısından Sahip Olduğu Kaynaklar ve Değerlendirilmesi. 2000'li Yıllara Girerken Kapadokya'nın Turizm Değerlerine Yeniden Bir Bakış Haftasonu Semineri VI, Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, ss.112-130

Aydın, Seçim. (2010). Hoşgörü ve Uzlaşma Kültürü. Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED) Dergisi. 49, s.60.

Berk, Fatih Mehmet. (2011). İnanç ve Doğa Turizminin Kesiştiği Nokta: Aziz Paul Yolu. I. Uluslararası, IV. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu ve Göller Bölgesi Değerleri Çalıştayı Turizmde Yeni Ufuklar Bildiriler Kitabı. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Meslek Yüksekokulu, ss.279-292

Gök, Cengiz ve Sarı, Yaşar. (2009). Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Fethiye'de Evlilik Turizmi Üzerine Bir Alan Araştırması. 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı. Mersin: Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, ss. 637-650

Güzel, F. Özlem. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2 (2), ss.87-100

Hacıoğlu, Necdet. (2011). Türkiye'de İnanç Turizmin Geleceği. Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, 50 (591), ss.26-33

Henderson, Joan C. (2003). Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia. Tourism Management, 24 (4), ss.447-456

Herbert, Davit. (2001). Literary Places, Tourism and the Heritage Experience. Annals of Tourism Research, 28 (2), ss.312-333

Kanıbir, Hüseyin ve Kaşlı, Mehmet. (2007). İnanç Turizmi. Bulu, M. ve Eraslan, İ. (Editörler) içinde, Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar. İstanbul: URAK Yayınları, ss. 151-171

Kaşlı, Mehmet, İlban, Oğuzhan, Yıldırım, Özlem ve Esenoğlu, M. Bahar. (2009). İnanç Turizmi Merkezlerini Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Profillerini ve Türkiye Hakkındaki

Düşüncelerini Belirlemeye Bir Araştırma. 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı. Mersin: Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, ss. 1509-1515

Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. (2011). Konaklama ve Seyahat Hizmetleri, Tur Organizasyonu. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. s.8

Richards, Greg. (2007). Cultural Tourism: Global and Local Perspectives. New York: Haworth Press

Şahiner, Tuba. (2012). İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüç, Nazmiye. (2003). Turizm Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi

Tarcan, Ebru ve Atılgan, Eda. (1999). 2000 Yılına Doğru Türkiye'nin İnanç Turizmi Açısından Önemi ve Antalya'da Faaliyet Gösteren Seyahat Acentaları Üzerine Bir Araştırma. 2000'li Yıllara Girerken Kapadokya'nın Turizm Değerlerine Yeniden Bir Bakış Haftasonu Semineri VI, Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, ss.60-76

Usta, Öcal. (2008). Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım. Ankara: Detay Yayıncılık

Yılmaz, Burcu Selin. (2000). Türkiye'de Dini Turizm ve Meryem Ana Evi'nin Turistik Potansiyelinin Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

(2009). İnanç Turizmi. Türkiye Otelciler Federasyonu (TUROFED) Dergisi, 35, ss.28-32

İnternet Kaynakları

Ajans 1 Gazetesi. (22.11.2005). Dinler Bahçesi, Ziyaretçi Akınına Uğruyor. http://www.ajansbir.com/haber-8099-8099-8099Dinler_Bahcesi_ziyaretci_akinina_ugruyor. (Erişim Tarihi: 03.01.2013)

Akdeniz Son Baskı Gazetesi. (25.12.2012). Sekiz Rus Turist Müslüman Oldu. http://www.akdenizsonbaski.com/8-RUS-TURIST-MUSLUMAN-OLDU-14033.html%22. (Erişim Tarihi: 02.01.2013)

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-63048/kultur-turizm-istatistikleri.html. (Erişim Tarihi: 02.01.2013)

Belek Turizm Yatırımcıları Birliği. http://www.betuyab.com.tr/index.asp. (Erişim Tarihi: 28.12.2012)

Büyüyen Türkiye, http://www.buyuyenturkiye.com/haber/turkiye-ayinlerden-35-milyon-euro kazandi, (Erişim Tarihi: 03.01.2013)

Ergü, Elif. (21.08.2010). Vatan Gazetesi. İnanç Turizminde 3 Milyon Ziyaretçi. http://haber.gazetevatan.com/inanc-turizmine-3-milyon-ziyaretci/324250/4/Haber. (Erişim Tarihi: 29.12.2012)

Haber Vitrini. (09.12.2004). Dinler Bahçesi Antalya'da Açıldı. http://www.habervitrini.com/haber/dinler-bahcesi-antalyada-acildi-154974/ (Erişim Tarihi: 02.01.2012)

Haberler.com. (26.07.2012). Bir Ay İçinde Bin 500 Rus Turist Anadolu'da İnanç Turu Yaptı. http://www.haberler.com/bir-ay-icinde-bin-500-rus-turist-anadolu-da-inanc-3815569-haberi/, (Erişim Tarihi: 05.01.2013)

Letoonia Life. (13.10.2010). Hoşgörünün Kalbi, Belek Dinler Bahçesi. http://www.letoonialife.com/2010/10/hosgorunun-kalbi-belek-dinler-bahcesi/. *(Erişim Tarihi: 05.01.2013)*

Mevlana Celaleddin Rumi. (Tarih Yok). http://www.mevlana.com/. (Erişim Tarihi: 05.01.2013)

Ntv-Msnbc. (29.04.2008). İnanç Turizmi Hızla Büyüyen Bir Sanayi Oldu. http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/442444.asp, (Erişim Tarihi: 27.12.2012)

Otel Belek. (Tarih Yok). Belek Dinler Bahçesi. http://www.otelbelek.com/SOMTUR-MENU/27/BELEK_DINLER_BAHCESI.aspx. (Erişim Tarihi: 29.12.2012)

Tekirdağ Yeni Haber Gazetesi. (09.12.2012). Tekirdağ Asyaport Limanında Dinler Bahçesi Yapılıyor. http://www.tekirdagyenihaber.com/tekirdag-asyaport-limaninda-dinler-bahcesi-yapiliyorozel-haber/ (Erişim Tarihi: 03.01.2013)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9952/inanc-turizmi.html, (Erişim Tarihi: 28.12.2012)

Turizmde Bu Sabah Online Günlük Gazete. (24.11.2010). Wright, İnanç Turizmindeki Trendleri Açıkladı. http://www.turizmdebusabah.com/haberler/turkiyede-kruvaziyer-ile-inanc-turizmi-yapilabilir-54965.html. (Erişim Tarihi: 02.01.2013)

Tüm Tatil Turları. (Tarih Yok). İnanç Turizmi. http://www.tumtatilturlari.com/tatil/inanc-turizmi_1151.aspx. (Erişim Tarihi: 26.12.2012)

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=51, (Erişim Tarihi: 02.01.2013)

Vatan Gazetesi. (10.12.2012). Antalya Dünya Yıldızı http://haber.gazetevatan.com/antalya-dunya-yildizi/498510/1/Haber (Erişim Tarihi: 03.01.2013)

Videosoft Turkey, Türkiye Videoları. (Tarih Yok). İnanç Turizmi. http://www.videosofturkey.com/eksayfa/inanc_turizmi_antalya.html. (Erişim Tarihi: 03.01.2013)

Yurtsever, İzzettin . (2012), Turizm Gazetesi. Türkiye Dünyayı İnanç turizmi ile Kucaklıyor. http://kariyer.turizmgazetesi.com/articles/article.aspx?id=19008. (Erişim Tarihi: 04.01.2013)